

Güncel Endişe “Antimikrobiyal Direnç”

Prof. Dr. Ender YARSAN

*Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi II. Başkanı
Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Başkanı*

Antimikrobiyal Direnç bugün için tüm Dünya’da ve Ülkemizde önemi giderek artan bir kavramdır. Bu konu uluslararası ölçekte en üst kurumlar ve yetkililer tarafından sahiplenilmekte ve direncin önlenmesi konusunda ulusal/uluslararası strateji planları hazırlanmaktadır.

Etkin Tedavi ve Gıda Güvenliği

Hayvan sağlığı hizmetlerinde veteriner hekimler tarafından kullanılan ilaçlar; “Hastalıkların Sağaltımı ve Önlenmesi, Davranışların Değiştirilmesi, Gelişmenin Hızlandırılması, Verimin Artırılması ve Gıda Kalitesinin İyileştirilmesi” gibi farklı amaçlarla uygulama alanı bulurlar. İlaçlar, hedef niteliğindeki canlılarda yararlı ya da zararlı nitelikte iki yönlü etki oluştururlar. Yararlı etkiler olarak, hastalıklar iyileşebilir, hafifleyebilir; hastalıklarda koruyucu/önleyici etki oluşabilir ya da gelişmenin hızlanması, verimin artması, gıda kalitesinin iyileşmesi sağlanabilir. Zararlı etkiler ise “Doku ve organlarda hasar, Bağışıklık sisteminin baskılanması/uyarılması, Dirençli suşlar (bakteri, parazit gibi), Gıdalarda kalıntı riski” olarak ifade edilebilir. Ülkemizde Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2015 yılı Mart ayı itibarıyla ruhsatlı toplam 1992 veteriner ilacının 905 adedi, antibakteriyel ilaç niteliğindedir.

Veteriner hekimlikte kullanılan ilaçların, özellikle de antibiyotiklerin bilinçli kullanımı, son derece önemlidir. Klinikte ilaç kullanan veya reçeteyi düzenleyen veteriner hekimlerin “**Etkin Tedavi ve Gıda Güvenliği**” olmak üzere iki önemli sorumluluğu vardır. Bu durum, “veteriner ilaçlarının bilinçli ve güvenli kullanımı” diye nitelenir.

Antibiyotik Kullanımında Bilinçli Olunmalıdır

Hayvanlarda bakteriyel hastalıkların tedavisinde antibiyotik kullanımı çeşitli nedenlerle gereklidir. Öncelikle hasta hayvanların tedavi edilmeleri gerektiği için kullanılan antibiyotikler, enfeksiyöz hastalıklarla mücadele ve bulaşıcı hastalıklarda bakteriyel etkenin yayılmasını önlemektedir. Zoonotik hastalıkların insanlara bulaşma tehlikesini en aza indirmek için de antibiyotikler kullanılmaktadır. Ayrıca yüksek kaliteli, sağlıklı gıda için sağlıklı hayvan popülasyonu oluşturulmasının kaçınılmaz olduğu da bir gerçektir.

Veteriner hekimlikte antibiyotik kullanımı geniş bir çerçevede ele alınmalı ve hayvan ıslahı, refahı, hijyen, besleme ve aşılama sistemlerinden ayrı olarak düşünülmemelidir. Antibiyotik gereksinimini azaltmak için hastalıklar sürekli kontrol edilmeli ve antibiyotik kullanımının yanı sıra bütüncül (holistik) yaklaşımlarda bulunulmalıdır. Hedef; antibiyotiklerin sağaltıcı etkisini yükseltmek ve dirençli mikroorganizmaların oluşumunu en aza indirmek olmalıdır.

Kullanılan Antibiyotik Miktarı Mutlaka Bilinmelidir

Antibiyotiklerin üretim ve kullanım miktarları hakkındaki en güvenilir bilgiler ABD ve AB üyesi ülkelere aittir. ABD’de üretilen antibiyotiklerin %70’i (15-25 bin ton) hayvan yetiştiriciliğinde tedavi dışı amaçlarla kullanılmaktadır. ABD’de hayvancılık alanında antibiyotik kullanımı, tıp alanındaki tüketimin 8 katıdır.

AB’ye üye 26 ülke, antibiyotik kullanımı potansiyelini değerlendirmek için kısa adı ESVAC (The European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption) olan bir oluşum meydana getirmişlerdir. ESVAC, AB geneli ve ülkeler düzeyinde hayvan sağlığı alanında antibiyotik kullanımına ilişkin kapsamlı değerlendirmeler yapmaktadır.

2014 yılında Nature Dergisi’nde yayınlanan bir makalede 2010 ve 2011 yıllarında AB ülkelerinde çiftlik hayvanlarında antibiyotik kullanımı değerlendirilmiştir. Buna göre özellikle İspanya’da 2011 yılı için bir artış görülmüş, diğer ülkelerde ise azalma tespit edilmiştir. Danimarka İlaç İzleme Ajansı verilerine göre, Danimarka’da antibiyotiklerin insanlarda kullanılan miktarı, hayvancılıkta kullanılan miktarın sadece %25’ine eşittir.

Antibiyotik Öncesi Çağa Dönüş Mü?

Patojen mikroorganizma veya suşun, antibakteriyel ilacın kullanıldığı doz aralığında serumda meydana getirdiği yoğunluk düzeyinde, ilaç tarafından etkilenmemesi, “direnç” olarak tanımlanır. Antibiyotiklere dirençli bakterilerden kaynaklanacak şekilde AB ülkelerinde her yıl 25.000 insanda ölüm şekillenmektedir. ABD’de CDC (The Centers for Disease Control and Prevention) kayıtlarına göre, bu sayının 23.000 olduğu ifade edilmektedir.

Antibiyotiklere dirençli bakteriler bir yandan kendisine önceden etkili ilaçların etkinliğini ve sağaltımın yararlılığını azaltırken, bir yandan da hayvandan hayvana veya hayvandan insana geçen hastalıkların yaygınlaşmasına yol açarlar. Bu yönden konu, halk sağlığı bakımından da çok önemlidir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Eski Başkanı Dr. Gro Harlem Brundtland, 2000 yılı raporunda, insanlığın “**Antibiyotiklerin Öncesi Çağa Dönüş**” riski altında olduğunu ve tüm mevcut mali ve bilimsel kaynakların bu tehlikenin önlenmesine harcanması gerektiğini ifade etmiştir. WHO, 2001 yılında direnç sorununun kontrol altına alınabilmesi için “Antimikrobiyal Direncin Kontrol Altına Alınması” konulu raporunu yayınlamıştır. Raporla sorunun bireysel değil toplumsal, ülkesel değil küresel olduğu ve ancak ülkelerin ortak çalışmalarıyla kontrol altına alınabileceği belirtilerek, kontrol stratejilerinin esasları belirlenmiştir.

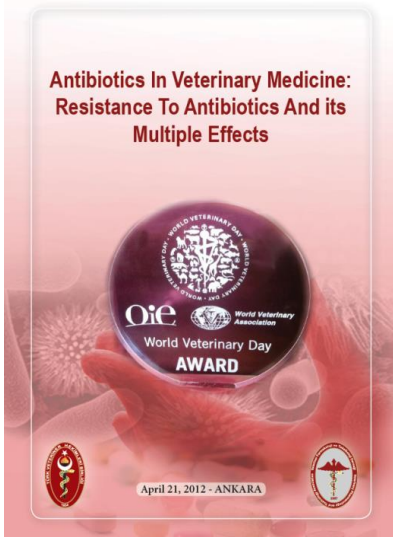
Gizli Tehdit – Antimikrobiyal Direnç

Günümüzde tüm dünyada gizli bir salgın olarak yayılan antimikrobiyal direncin küresel bir halk sağlığı sorunu olduğu Tıp ve Veteriner otoriteleri tarafından kabul edilmekte; tüm dünya devletleri, uluslararası insan, hayvan sağlığı ve gıda-tarım kuruluşları, üniversiteler ve toplum yararına çalışan organizasyonlar, sorunun yayılmasını önlemek ve oluşumunu yavaşlatmak için çalışmalar yapmaktadırlar.

WHO tarafından 2001 yılında antimikrobiyal direncin önlenmesi için “Küresel Antimikrobiyal Direnç Önleme Stratejisi” çalışmaları başlatılmış, son olarak 2014 yılında kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. OIE de, 2006 yılında Veteriner Hekimlik alanında kullanılan antimikrobiyallerin sorumlu ve bilinçli kullanımı konusunda bir kılavuz geliştirmiştir.

ABD’de Eylül 2014 tarihinde doğrudan Beyaz Saray’dan yayınlanan “National Strategy For Combating Antibiotic Resistant Bacteria” başlıklı raporda, mevcut durum ve yapılması gerekenler ayrıntılı şekilde değerlendirilmiştir.

Antimikrobiyal Direnç konusu, multidisipliner bir yaklaşımla ele alınmalıdır. 14 Kasım 2014 tarihinde FVE, tıp hekimleri ve diş hekimleri, ortak bir deklarasyon ile antibiyotik direnci konusuna dikkat çekmişlerdir.

Antibiyotik Farkındalık Haftası - 16-22 Kasım

OIE tarafından daha önceden 18 Kasım olarak ifade edilen ‘‘Antibiyotik Farkındalık Günü’’ 16-22 Kasım tarihlerini içine alacak şekilde bir haftaya yayılmıştır. 16 Kasım 2015 tarihinde yayımlanan bir Deklarasyon ile de Doktorlar ve Veteriner Hekimler arasında ‘‘Antimikrobiyal Direncin’’ önlenmesi noktasında sıkı bir diyalogun ve yakın bir işbirliğinin olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu noktada da özellikle Tek Sağlık yaklaşımına atıfta bulunulmuştur.

Antimikrobiyal Direnci önleme noktasında yapılacak çalışmalar ‘‘**Tek Sağlık Yaklaşımı**’’ içerisinde ele alınmalı, yürütülecek çalışmalar bir merkezde toplanarak ‘‘**Koordinasyon**’’ sağlanmalıdır. Sorun, kısa vadeli bir yaklaşımla çözülebilecek nitelikte değildir. Dolayısıyla uzun süreli mücadeleyi hedef alacak bir ‘‘**Kararlılıkla**’’ çalışmalar gerçekleştirilmelidir.